

Zmatky s přijímačkami byly zbytečné

Daniel Münich

Nový systém přijímaček na střední školy letos způsobil pořádný zmatek.

Školám přidělal spoustu zbytečné práce, nijak zásadně nesnížil nejistotu rodičů a žáků, a přitom zdiskreditoval původní bohubilou snahu odstranit z přijímaček prvky nejistoty, stresu, nespravedlnosti.

Že dojde ke zmatku, bylo jasné, hned jak poslanci změny v zákoně schválili. Změny totiž ani za mák nereflektovaly poznatky oborů matematiky a ekonomie školství, které se systémy přijímacích zkoušek zabývají. Dobrý systém musí především eliminovat výskyt opodstatněné závisti. Laicky řečeno to znamená, že se nesmí stávat, že na školu je přijat někdo, kdo v přijímačkách dopadl hůře než odmítnutý uchazeč, který danou školu preferoval více než tu, na které skončil. Tyto případy byly naprosto běžné ve starém systému jedné přihlášky. Stačilo, aby uchazeči v prvním kole přijetí na nejpreferovanější školu o chlup uniklo, a ve druhém kole již byly všechny podobné školy obsazené horšími uchazeči. Strach z tohoto scénáře řadu uchazečů vedl k tomu, že se na nejpreferovanější školy raději vůbec nehlásili. Na kvalitní a oblíbené školy se proto hlásilo méně žáků, než na nich ve skutečnosti chtělo studovat. Relativně nízký počet přihlášek podaných na tyto školy tehdy řada lidí mylně vydávala za důkaz toho, že u nás víceméně panuje soulad mezi nabídkou a poptávkou. Nebyla to samozřejmě pravda.

Systémy přijímaček se v zahraničí liší více, než si většina lidí u nás myslí. V některých zemích školy vlastní zkoušky nepořádají. Žáci absolvují jednotnou zkoušku a podle ní se seznamy přijatých dělají velice snadno. To u nás nejde. U nás jednotná zkouška neexistuje. Navíc máme liberální tradici, že i veřejné školy mohou mít svá vlastní přijímací kritéria včetně testů. Například v řadě míst Spojených států je naopak jakékoliv testování mentálních dispozic uchazečů zakázáno. O přijetí tam rozhodují pouze priority určené vzdáleností bydliště, počtem sourozenců již školu navštěvujících a případným zdravotním postižením žáka.

Náš systém přijímaček lze však upravit tak, aby mohl být nazýván dobrým, aniž je třeba revolučně přejímat systémy ze zahraničí. Přihláška by musela mít charakter prioritního seznamu škol, na kterém uchazeč školy uvede pořadí podle svých skutečných, nikoliv strategicky upravených preferencí. Přihláška-seznam by se podávala na jeden úřad, který by následně školy informoval, kdo se k nim hlásí. Stejný úřad by posléze od jednotlivých škol shromáždil informace o pořadí uchazečů v přijímacích zkouškách. Následně by se na kancelářském počítači spustil jeden z řady známých matematických párovacích algoritmů, u kterého je prokázáno, že eliminuje případy opodstatněné závisti a nemotivuje ke strategickému zkreslování preferencí. Výsledkem by byly současně a na jednom místě zveřejněné seznamy přijatých a odmítnutých na jednotlivých školách. S ohledem na závaznost podaných prioritních seznamů škol by všechna přijetí byla pro obě strany závazná.

Přínosů takové úpravy by byla řada. Zanikl by důvod i prostor pro dnešní zmatky způsobený tím, že nikdo pořádně neví, kdo se kam skutečně zapíše. Rodiče a jejich děti by si již nemuseli lámat hlavu různými strategiemi, kam se přihlásit. Vedení škol a především školní administrativa na krajské a ministerské úrovni by se konečně dozvěděly, jaká je skutečná poptávka po různých školách. Školy, kterým nevdí spoléhat se na testy připravené soukromými agenturami, by měly s přijímačkami práce minimum.

Velice důležité je, že by se odstranily četné případy opodstatněné závisti a eliminovalo by se stresující a matoucí strategické zkreslování preferencí mezi uchazeči.

Zastáncům liberálních přístupů je ještě vhodné připomenout, že v takto upraveném systému by žádný úřad nezasahoval do kompetencí škol či do rozhodování uchazečů o nic více než dnes. Pouze by se systémově, průhledně a beze zmatků řešilo to, co se letos nedokonale řešilo spontánně a za cenu velkého zmatku v týdnech po přijímačkách.

O autorovi: Daniel Münich autor je ekonom a působí na CERGE-EI